

Dames en heren,

Namens de jury van de Fruinprijs 2014 heet ik u allen welkom.

Eerstejaars studenten, u heeft voor de studie Geschiedenis in Leiden gekozen om een nieuwe wereld te leren ontdekken. Die wereld is het verleden en daar is alles anders dan nu of dan op het eerste gezicht lijkt. En dat is fascinerend.

Historisch inzicht – het begrijpen, verklaren en reconstrueren van ontwikkelingen in het verleden - begint bij nieuwsgierigheid, bij het stellen van vragen: wat, wie, waar, wanneer, hoe en waarom. Die vragen kunnen grote gebeurtenissen uit de wereldgeschiedenis betreffen, zoals het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog dit jaar 100 jaar geleden en op grote schaal herdacht. Die vragen kunnen ook betrekking hebben op het leven van Elsje Christiaens, een jong meisje dat 350 jaar geleden tot het schavot werd veroordeeld. Enkel door een tekening van Rembrandt – een Leidenaar – is zij aan de vergetelheid ontrukkt. Er is een schier eindeloze variatie aan onderwerpen en invalshoeken te bedenken. Om wat voor soort gebeurtenissen of thema's het ook gaat, geschiedschrijving dient hoe dan ook te voldoen aan een kritische analyse van historisch-wetenschappelijke teksten en bronnen. U kunt daarbij denken aan overheidsrapporten, dagboeken, films, weblogs, interviews, museale objecten en databestanden. Een consistente en betrouwbare representatie van dat onderzoek vereist specifieke vaardigheden en kennis van historische en interdisciplinaire onderzoeksmethoden die u zich de komende jaren eigen gaat maken. Dat proces zal u leiden naar historisch inzicht. Een spannende exercitie, die de genomineerden voor de Fruinprijs 2014 met vlag en wimpel hebben volbracht. Dat is voor u nog ver weg, maar ook zij zaten hier ooit als eerstejaars.

Op de tweede verdieping van het Huizingagebouw, onze thuisbasis, hangt een morsig portret van de naamgever, Robert Fruin, de eerste hoogleraar Vaderlandse Geschiedenis aan de Universiteit Leiden eind negentiende eeuw. Hij wordt gezien als een van de belangrijkste grondleggers van de geschiedwetenschap in Nederland. De Fruinprijs wordt sinds 1989 uitgereikt, vandaag voor de 26ste keer, en bestaat uit een oorkonde en een geldbedrag. De jury bestond dit jaar uit Damian Pargas van Economische en Sociale Geschiedenis, Louis Sicking van Middeleeuwse Geschiedenis en ondergetekende van Vaderlandse Geschiedenis met specialisatie maritieme geschiedenis.

Voor de Fruinprijs zijn vijf scripties genomineerd die uitmunten in originaliteit, methodologie en argumentatie. De jury was onder de indruk van het vakmanschap en de eruditie van de genomineerden. De onderwerpen beslaan een periode van bijna tweeduizend jaar en leggen totaal verschillende

werelden bloot. Ik zal de scripties in het kort in chronologische volgorde bespreken. Daarna zal ik de laureaat bekendmaken.

1. Stijn Vennik vergelijkt in ‘A tale of two periods: Change and continuity in the Roman Empire between 249 and 324’ twee opeenvolgende perioden van crisis en herstel. Daarmee positioneert hij zich binnen de historiografische debatten omtrent de aard van het Romeinse Rijk in de honderd jaar voordat keizer Constantijn de macht greep. De kracht van zijn scriptie ligt in zijn heldere en consistente betoog en het gebruik van uiteenlopende bronnen van inscripties tot archeologische objecten. De conclusie is even genuanceerd als vernieuwend: Vennik ziet meer continuïteit dan verandering. Hij concludeert dat juist de periode van herstel werd geteisterd door interne machtsstrijd en toenemende inflatie.
2. Simon Kemper analyseert in ‘War-bands on Java: Military labour markets described in VOC sources’ de socio-religieuze identificatie van inheemse rondtrekkende krijgsbenden op Java vanuit westers (VOC)- perspectief tijdens de expedities van de VOC-admiralen Speelman en Hurdt, en de inheemse vorst Amangkurat II tegen de opstandige Trunajaya in de jaren 1677-1679. In hun verslagen probeerden Speelman en Hurdt de aard van de oorlogvoering met voortdurend wisselende allianties en de cultstatus van de lokale krijgsheren in hun eigen terminologie te vatten. Maar loyaliteit en verraad, martelaarschap en charisma, lieten zich niet zo eenvoudig duiden en controleren. Op superieure wijze ontrafelt Kemper een complex en gelaagd onderwerp.
3. Matilda Greig schreef met ‘Narrating war and nationality: Identity as presented in the memoirs of Grande Armée veterans of the 1807-1814 Peninsular War’ een verbluffend knap geschreven scriptie over identiteitsvorming van Franse veteranen in de Spaanse oorlog van 1807-1814 op basis van hun memoires. Het onderzoek is ingebed in de rijke historiografie over (Napoleontische) oorlogvoering, nationale identiteit en wat ik gemakshalve samenvat onder ‘geheugencultuur’. Hoewel veteranen achteraf vaak patriotisme noemden als motiverende factor, waren hun regionale identiteiten sterker dan nationale. Ook in de karakterisering van de vijand – de Britten en Spanjaarden – onderscheidden de veteranen zichzelf in hun memoires niet als typisch ‘Frans’. Zij voelden zich in de eerste plaats militair. In verband met de strikte regels van het Europeum curriculum is dit een in omvang beperkte scriptie, maar in originaliteit, methodologie en argumentatie maakt zij haar nominatie meer dan waard.

4. Sander Tetteroo schreef met ‘Famine in the Netherlands East Indies, c. 1900-1904’ een zeer interessante scriptie over oorzaken en gevolgen van, en maatregelen tegen de hongersnood in Nederlands-Indië in de eerste jaren na 1900. Volgens de auteur was hongersnood geen incidenteel verschijnsel in de kolonie, maar een structureel probleem. Zijn grondige analyse van overheidsrapporten, gestaafd met kwantitatieve gegevens, geeft een helder en verrassend inzicht in de relaties tussen de koloniale regering en de inheemse bevolking in een transitieperiode van liberale politiek naar ethisch beleid met een toenemende rol voor de overheid. Het uitdijende ambtenarenapparaat zag de oplossing in een combinatie van heropvoeding van de inheemse bevolking en welzijn- en ondersteuningsprogramma’s.
5. Joost Westerweel vult met ‘Nothing is settled till it is settled right: Republican courts of law in Ireland during the Anglo-Irish War of 1919-1921’ duidelijk een leemte in de geschiedschrijving van de Ierse onafhankelijkheidsoorlog. Tijdens de oorlog claimden zowel de Britse overheid als het Iers-nationalistische parlement legitimiteit. Zo functioneerden twee rechtsstelsels naast elkaar. Door op lokaal niveau de ‘illegale’ Ierse gerechtshoven met elkaar en met de Britse te vergelijken, levert Westerweel een fundamentele bijdrage aan het historisch debat over de effectiviteit van en waardering voor het alternatieve Ierse juridische systeem. Bestudering van tientallen rechtszaken leverde een indrukwekkende schat aan informatie op. De gangbare opvatting dat het Ierse rechtssysteem tijdens de oorlog in de verschillende *counties* altijd uitstekend functioneerde, moet worden bijgesteld.

Dat waren de vijf genomineerden. Drie van hen hebben inmiddels een onderzoekbeurs in het buitenland verworven. Dat zegt in de eerste plaats iets over hun eigen wetenschappelijke kwaliteiten, en misschien is het een indicatie van de kwaliteit van deze opleiding. Het zegt ook iets over de internationalisering van de academische wereld. De winnaar van de Fruinprijs 2014 is vorige week in Italië begonnen aan haar promotieonderzoek en daarom zal haar begeleider de prijs zo in ontvangst nemen. Haar naam is Matilda Greig met haar studie over Franse oorlogsveteranen.

Eric Storm, wil jij namens Matilda Greig naar voren komen?

Applaus, felicitaties en overhandiging prijs.

Leiden, 2 september 2014

Damian Pargas, Louis Sicking en Anita van Dissel (voorzitter)